

Výročná správa 2023

Správa o aktivitách

Budovanie kapacít pre udržateľnú energetiku

Aktívne sme spolupracovali so Slovenskou inovačnou a energetickou agentúrou (SIEA) pri príprave národného projektu Kapacity pre regióny. Jeho cieľom bolo vytvoriť kvalitné odborné zázemie a stabilné podmienky pre plánovanie rastu energetickej sebestačnosti regiónov. Sieť 23 regionálnych centier udržateľnej energetiky (RCUE) mala mapovať, analyzovať a hodnotiť stav energetiky v regiónoch pokrývajúcich celé územie SR, vrátane možností dosahovania úspor a dostupného udržateľného potenciálu obnoviteľných zdrojov. Na základe hodnoverných dát mali RCUE poskytovať samosprávam a regiónom odporúčania na optimalizáciu ich energetickej potreby aj spotreby vo všetkých sektoroch a podnety na jej krytie z obnoviteľných zdrojov. Regióny by si tým udržali nemálo peňazí, ktoré v súčasnosti odtiaľ bez úžitku odtekajú preč.

Aby RCUE postupovali vo všetkých regiónoch jednotne, aby mali vždy k dispozícii kvalitnú odbornú podporu, moderný informačný systém a aby navzájom komunikovali, sa mala postarať sieť krajských pobočiek SIEA (tzv. krajské energetické centrá - KEC). Tie mali byť kompetentným poradným orgánom pre tvorbu energetickej politiky na všetkých úrovniach. Napríklad, na základe regionálnych analýz RCUE mali KEC formulovať podnety pre programovanie verejných podporných a dotačných programov na centrálnej úrovni tak, aby reflektovali špecifické podmienky a rozdielne potreby a potenciál regiónov.

V decembri 2023 bol národný projekt takmer kompletne pripravený, prešiel schvaľovacím a rozhodovacím procesom, mal oporu vo vládou schválených strategických dokumentoch, získal aj mandát od kľúčových strešných organizácií hlavných regionálnych aktérov (Združenia miest a obcí Slovenska, Únie miest Slovenska a Združenia samosprávnych krajov) a mal byť plne finančne zabezpečený v rokoch 2024 až 2029 z alokácie pre opatrenie na podporu regionálnej a lokálnej energetiky v rámci schváleného Programu Slovensko.

Energetické plánovanie

V etape plánovania obytnej štvrte Mayer Malacky sme pre mesto Malacky a investora vypracovali návrh komplexného dekarbonizovaného a decentralizovaného systému zásobovania teplom a elektrinou s aktívnou účasťou miestnych energetických komúní. V štúdií sme vyhodnotili realizovateľnosť troch zásadne odlišných variantov zásobovania teplom a troch variantov elektroenergetického systému, vrátane ich energetického, ekonomického aj environmentálneho hodnotenia. Súčasťou štúdie je právna analýza súčasného legislatívneho rámca týkajúceho sa aktívneho odberateľa, energetického spoločenstva a komunity vyrábajúcej energiu z obnoviteľných zdrojov energie, identifikácia slabých miest súčasnej právnej úpravy na Slovensku, náčrt možných riešení nedostatkov v existujúcej právnej úprave, rámcový návrh odporúčaní pre štvrť Mayer Malacky a ich zovšeobecnenie pre účely plánovania a výstavby energetickej infraštruktúry v celej SR.

Návrh riešenia bol predmetom odborných konzultácií s externistami a odborného seminára v Malackách a bol prezentovaný na národnej odbornej konferencii SIEA v Liptovskom Mikuláši. Štúdia bola zverejnená na portáli Priateľov Zeme-CEPA, popularizovaná prostredníctvom sociálnych sietí a poskytnutá predstaviteľom mesta Malacky a vyvolala záujem odbornej aj laickej verejnosti. Jej autori na objednávku SIEA vypracovali tiež návrh metodiky na posúdenie vhodnosti nízkoteplotných systémov centralizovaného zásobovania teplom pre potreby regionálneho energetického plánovania na Slovensku.

Pilotné projekty

Hlavnú pozornosť v roku 2023 sme zamerali región hornej Nitry, najmä na pokračovanie spolupráce s mestom Partizánske, kde sme rozvíjali návrh transformácie mestského systému zásobovania teplom na nízkoteplotný s minimálnymi emisiami. Uspeli sme so žiadosťou o technickú podporu univerzity v Stuttgarte. Profesor Bastian Schröter so svojím tímom z Inštitútu pre aplikovaný výskum na Hochschule für Technik posúdili našu štúdiu nízkoteplotného systému pre mesto Partizánske a poskytli nám cenné odporúčania pre jej ďalšie rozpracovanie. Štátny geologický ústav Dionýza Štúra v Bratislave pre nás vypracoval štúdiu, ktorej zámerom je posúdiť vhodnosť lokality Partizánske na dlhodobú produkciu zdrojov geotermálnej energie v systémoch nízkoteplotného centralizovaného systému zásobovania teplom. Pre vhodne naplánovanú a komplexnú obnovu budov sme dali pripraviť Cestovnú mapu obnovy verejných budov v meste Partizánske a Technicko-ekonomické posúdenie inštalácie fotovoltickej elektrárne na športovej hale v Partizánskom. Pre ďalšiu inšpiráciu sme dali vypracovať príklady dobrej praxe nízkoteplotných teplárenských riešení s využitím obnoviteľných zdrojov energie.

S primátorom mesta Partizánske Jozefom Božikom sme 6. novembra podpísali Vyhlásenie o spolupráci na prípravnej fáze projektu transformácie teplárenského systému. Informáciu o spolupráci vzalo na vedomie mestské zastupiteľstvo.

V súvislosti s udržateľnou energetikou sa na nás obracajú aj niektoré obce na hornej Nitre. Na žiadosť starostu Lehoty pod Vtáčnikom sme dali vypracovať Technicko-ekonomické posúdenie rozvoja systému centralizovaného zásobovania teplom v obci. Získali sme tak ďalší príklad riešenia transformácie rôzne veľkých systémov centrálného zásobovania teplom.

V novembri 2023 sme usporiadali odbornú konferenciu, nad ktorou prevzalo záštitu Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku. Jej cieľom bolo inšpirovať samosprávy z transformujúcich sa regiónov k inováciám a motivovať ich k tomu, aby sa uchádzali o finančnú podporu z Fondu na spravodlivú transformáciu určenú na tento účel. Príspevky 12 odborníkov z univerzít, výskumných inštitúcií, podnikov a rôznych organizácií boli venované výskumu, vývoju a inováciám zameraným

na adaptáciu na klimatickú zmenu, obnovu verejných budov pri využívaní obnoviteľných zdrojov a možnosti využitia geotermálnej energie, priemyselnej infraštruktúry a brownfieldov.

Poskytovali sme poradenstvo a podporu pri vzniku a realizácii projektu Brownfieldy a sady. S mladými ľuďmi z regiónu sme mapovali príbehy obyvateľov žijúcich v obciach poškodených ťažbou a spaľovaním uhlia.

V decembri 2023 došlo k útlmu spaľovania lignitu v elektrárni Nováky, čím sa o približne 3% znížili emisie skleníkových plynov Slovenska. Toto zásadné opatrenie je jedným z úspechov energetickej transformácie regiónu, ktorá vďaka finančnej podpore Európskej únie vo výške viac ako 226 miliónov EUR prináša obyvateľom čistejšie ovzdušie a nové príležitosti na podnikanie. Slovensko by tak malo znížiť náklady na elektrickú energiu o viac ako 388 miliónov EUR. Po viac ako piatich rokoch práce na transformácii hornej Nitry sme tak završili jednu veľkú etapu. Pri tejto príležitosti sme pripravili Zhrnutie k financovaniu a projektom transformácie hornej Nitry.

Verejné financie

Po viac ako dvojročnej spolupráci na príprave návrhu klimatického zákona s organizáciami Via Iuris a Klimatická koalícia nás príjemne prekvapil ambiciózny finálny návrh, ktorý v januári ministerstvo životného prostredia predložilo do medzirezortného pripomienkového konania (Zákon o zmene klímy a nízkouhlíkovej transformácii Slovenskej republiky). Požadovali sme síce náročnejšie sektorové ciele, ale jednotlivé nástroje zákona považujeme za relatívne dobre navrhnuté (napríklad zriadenie Klimatickej rady ako nadrezortného orgánu, vymáhateľnosť sektorových cieľov, inštitucionalizáciu regionálneho plánovania dekarbonizácie). Ministerstvá ani politické strany sa však na finálnej podobe návrhu zákona nedohodli. Proces – a s ním aj naša ďalšia aktivita v tomto smere – sa tým zastavila.

V tomto roku sme začali intenzívnejšie spolupracovať s Úniou miest Slovenska v oblasti energetiky, s dôrazom na rozvoj energetických spoločenstiev a využívania veternej energie. Pokračovali sme pri príprave odporúčaní pre revíziu Národného energetického a klimatického plánu SR do roku 2030.

Sústredili sme sa aj na sociálne aspekty energetickej transformácie. Pri aktualizácii Plánu obnovy a odolnosti a príprave komponentu REPowerEU sme porovnávali dostupnosť grantov pre organizácie pôsobiace v sociálnej oblasti a súkromné firmy. Zistili sme, že až polovica z komerčných prijímateľov grantov z Komponentu 1 Plánu obnovy by si využívanie OZE mohla zaplatiť zo svojho zisku v roku 2021. Na rozdiel od nich si samosprávy ani subjekty pôsobiace v sociálnej oblasti takéto investície nemohli dovoliť. Tieto zistenia sme premietli do oficiálnych pripomienok.

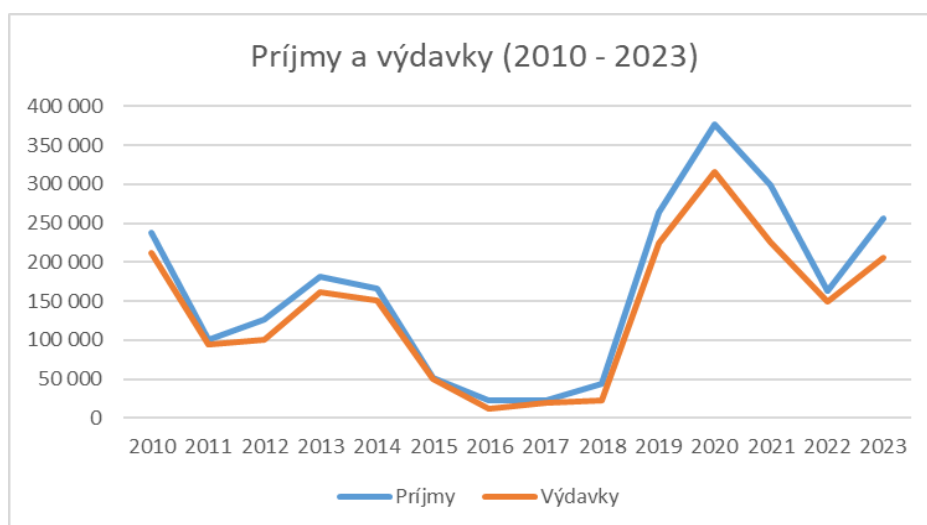
S rómskou environmentálnou iniciatívou RESDI a energetikmi sme vypracovali technicko-ekonomické porovnanie možných spôsobov vykurovania a prípravy teplej vody pre projekt Prestupné bývanie - Luník IX a analyzovali vybrané sociálne aspekty potenciálu rozvoja energetických komunít. Veríme, že tieto podklady využijeme v ďalšom období pri programovaní sociálno-klimatického plánu. Ten by mal priniesť riešenia energetickej a dopravnej chudoby. Sociálno-klimatický fond s alokáciou približne 1,5 miliardy eur bude môcť Slovensko využívať v rokoch 2026 až 2032.

Spolu s partnermi z Klimatickej koalície, CEE Bankwatch Network a Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti sme pokračovali v snahách o zlepšovanie Programu Slovensko a Operačného Programu Kvalita životného prostredia. Podporovali sme odborné diskusie v komisii pre cieľ 2 Zelenšie Slovensko pri Monitorovacom výbore ako aj v pracovných skupinách Partnerstvo 2020+ a Synergie a komplementarita.

Interný rozvoj

Počet členov sa oproti predchádzajúcemu roku nezmenil, rozšírili sme však okruh externých odborných spolupracovníkov. V roku 2023 sme využívali kancelárie na Ponickéj Hute (sídlo), v Bratislave a Prievidzi. Spolupracovali sme s partnermi z verejného sektora, najmä so Slovenskou inovačnou a energetickou agentúrou a samosprávnymi krajmi (pri príprave infraštruktúry pre plánovanie a koordináciu dekarbonizácie regiónov), Úniou miest Slovenska (komunikácia s mestami), mestom Partizánske (pri príprave transformácie mestského teplárenského systému) a niekoľkými koalíciami občianskych organizácií (pri presadzovaní verejného záujmu).

Nasledujúci graf ukazuje vývoj ročných príjmov a výdavkov Priateľov Zeme-CEPA od roku 2010.

Personálne zloženie (k 31.12.2023)

Správna rada	Katarína Lukáčová (od 12/2022, predsedkyňa) Michal Zibrin (od 12/2022) Helena Zamkovská (od 12/2022)
Výkonný tím	Juraj Zamkovský (výkonný riaditeľ, neplatený) Juraj Melichár (koordinátor CEE Bankwatch Network v SR) Lenka Ilčíková (transformácia hornej Nitry) Michaela Farkašová (administratíva) Zdenka Tesárová (financie a účtovníctvo) Jakub Csabay (výskum a koordinácia) Peter Ludrovský (energetik ÚMS, 1 - 6/2023) Tomáš Nemeč (energetik ÚMS, od 9/2023) Peter Sivák (asistent pre výskum a koordináciu, 4 - 10/2023) Dominika Belanská (médiá, 2 – 12/2023)
Riadni členovia	20 (s hlasovacím právom)
Rada patrónov	Zuzana Kusá

Finančná správa

Príjmy (2023)	EUR	Podiel
Grantové príjmy	233 870,91	91,34%
Z toho: CEE Bankwatch Network	30 687,53	13,12%
Deutschen Bundesstiftung Umwelt	24 500,00	10,48%
European Climate Foundation	114 657,23	49,03%
LIFE	45 709,23	19,54%
Open Society Foundation	18 000,00	7,70%
Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny	316,92	0,14%
Príjmy z vlastnej činnosti	500,00	0,20%
Dary	939,21	0,37%
Príjmy z 2% z dane	729,50	0,28%
Členské	121,20	0,05%
Ostatné	70,69	0,03%
Zostatok z roku 2022	19 809,60	7,74%
Príjmy spolu	256 041,11	100,00%

Výdavky (2023)	EUR	Podiel
Mzdy a odmeny	91 226,45	44,41%
Režijné náklady	6 771,75	3,30%
Cestovné náklady	2 464,07	1,20%
Spotrebný materiál	905,79	0,44%
Služby	100 996,77	49,17%
Zariadenie a vybavenie	1 382,84	0,67%
Členské príspevky do FoEE, FoEI a FoESK	1 446,83	0,70%
Dane a administratívne poplatky	214,18	0,10%
Výdavky spolu	205 408,68	100%

Kontakty Sídlo: Námestie Pod krížom 65, 976 33 Poniky – Ponická Huta (048 4193 718, 0908 902 257)
Pobočky: Nová 7, 971 01 Prievidza (0905 580 031)
 Pinotova 14, 831 02, Bratislava (0902 264 332)
E-mail: cepa@priateliazeme.sk
Web: cepa.priateliazeme.sk
 energoportal.org
 zivotpouhli.sk
 www.udrzatelne.sk